

**Wyrok z dnia 28 września 1994 r.
I PRN 61/94**

Na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. sąd może zawiesić postępowanie w sprawie cywilnej także w przypadku przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu przez sąd w innej sprawie pytania prawnego dotyczącego zgodności z Konstytucją ustawy, która ma być zastosowana.

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Adam Józefowicz,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Stefana Trautsołta, po rozpoznaniu w dniu 28 września 1994 r. sprawy z powództwa Bogdana S. przeciwko Sądowi Rejonowemu w S. o wynagrodzenie, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie z dnia 15 kwietnia 1994 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Stargardzie Szczecińskim z dnia 14 lutego 1994 r., [...] i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu-Sądowi Pracy w Stargardzie Szczecińskim do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Stargardzie Szczecińskim, wyrokiem z dnia 14 lutego 1994 r., [...], zasądził od pozwanego Sądu Rejonowego w S. na rzecz powoda Bogdana S. kwotę 18 650 600 zł z odsetkami, tytułem wyrównania wynagrodzenia za okres od 1 czerwca 1992 r. do 31 grudnia 1992 r., oddalając powództwo w pozostałym zakresie. Sąd Rejonowy ustalił, że powód jest zatrudniony jako sędzia i w opisanym wyżej okresie strona pozwana wypłacała mu wynagrodzenie za pracę sprzecznie z art. 71 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz. U. z 1990 r., Nr 23, poz. 138) oraz sprzecznie z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 września 1990 r. w sprawie wynagradzania sędziów sądów powszechnych oraz asesorów i aplikantów sądowych (Dz. U. Nr 66, poz. 392). Strona pozwana do obliczania wynagrodzenia powoda przyjmowała niższą podstawę niż wynikającą z przeciętnego wynagrodzenia w sferze produkcji materialnej w gospodarce narodowej z poprzedniego kwartału. Sąd Rejonowy uznał, że powyższe przepisy są szczególne i jako takie mają pierwszeństwo przed przepisami ustawy budżetowej na rok 1992 r., która za podstawę wynagrodzenia sędziów przyjęła przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej (bez wypłat z zysku) w I kwartale 1992 r. Zdaniem Sądu Rejonowego tylko Prawo o ustroju sądów powszechnych stanowi podstawę roszczeń i obowiązków sędziów, w przeciwieństwie do ustawy budżetowej, która skierowana jest do organów Państwa.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie, wyrokiem z dnia 15 kwietnia 1994 r., [...], oddalił rewizję strony pozwanej. Sąd Wojewódzki

podkreślił, że ustawy finansowe ze względu na specyficzny przedmiot regulacji pozostają w funkcjonalnym podporządkowaniu wobec ustawy przyznającej świadczenie. Sprzeczność między ustawą przyznającą świadczenie a ustawą budżetową, zdaniem Sądu Wojewódzkiego, nie może być rozstrzygnięta według reguł kolizyjnych, dotyczących norm równorzędnych.

Od tego wyroku rewizję nadzwyczajną złożył Minister Sprawiedliwości, który zarzucił mu rażące naruszenie prawa, a w szczególności art. 28 ustawy budżetowej na rok 1992 z dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. Nr 50, poz. 229). Minister Sprawiedliwości wywiódł, że jednoznaczna treść tego przepisu poleca stosować do ustalenia wynagrodzenia sędziów w 1992 r. przeciętne wynagrodzenie w sferze produkcji materialnej w gospodarce narodowej (bez wypłat z zysku) w I kwartale 1992 r. Jest to regulacja odmienna od art. 71 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych. Sprzeczność między przepisami różnych ustaw, zdaniem Ministra Sprawiedliwości, w przypadku, gdy przepisy późniejsze nie uchylają wyraźnie przepisów wcześniejszych, powinna być usunięta przez zastosowanie reguły *lex posterior derogat priori*, co powoduje, że przepis art. 28 ustawy budżetowej na 1992 r., jako późniejszy uchylił w zakresie jego obowiązywania moc obowiązującą art. 71 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych. Zdaniem skarżącego, nie jest potrzebna zmiana lub uchylenie przepisu w sytuacji, gdy akt późniejszy wyraźnie reguluje określoną kwestię. Bez znaczenia jest, że przepis późniejszy zawarty jest w ustawie budżetowej. O znaczeniu i wykładni przepisu decyduje bowiem jego treść i funkcja, a nie rodzaj aktu prawnego, w którym został zamieszczony.

Na rozprawie przed Sądem Najwyższym prokurator wniósł o uwzględnienie rewizji nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Rejonowy rozpoznając niniejszą sprawę miał informację, iż Sąd Apelacyjny w Poznaniu przedstawił Trybunałowi Konstytucyjnemu zagadnienie prawne dotyczące m.in. zgodności z Konstytucją art. 28 ustawy budżetowej na rok 1992 z dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. Nr 50, poz. 229), właśnie ze względu na wkroczenie w sferę objętą regulacją Prawa o ustroju sądów powszechnych, bez wyraźnego uchylenia, czy zmiany art. 71 tego Prawa. Sąd Rejonowy rozważał możliwość zawieszenia postępowania do czasu rozstrzygnięcia tego zagadnienia prawnego przez Trybunał Konstytucyjny. Uznał jednak, że brak ku temu podstaw w art. 174 § 1 k.p.c. Ten pogląd jest oczywiście słuszny. Należy jednak uznać, że Sądy obu instancji niedostatecznie rozważyły możliwość i powinność zawieszenia postępowania na podstawie innych przepisów k.p.c.

Zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r., Nr 109, poz. 470) w związku z toczącym się postępowaniem sądowym, do Trybunału Konstytucyjnego mogą być kierowane pytania prawne co do zgodności aktu ustawodawczego z Konstytucją, jeżeli od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie sprawy w takim postępowaniu. Z pytaniami prawnymi mogą zwracać się m.in. składy orzekające sądów rewizyjnych (art. 25 ust. 1 tej ustawy). Według art. 12 omawianej ustawy pytania prawne Trybunał Konstytucyjny rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianym dla rozpatrywania wniosków o

stwierdzenie zgodności aktów ustawodawczych z Konstytucją. Zgodnie z art. 11 ust. 2 tej ustawy postępowanie sądowe, w którym skład orzekający zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, ulega zawieszeniu z dniem wystąpienia z takim pytaniem, do czasu rozstrzygnięcia sprawy zgodności ujętego w pytaniu aktu ustawodawczego z Konstytucją. Jednakże w przypadku stwierdzenia niezgodności ustawy z Konstytucją postępowanie zawieszono w myśl art. 11 ust. 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym podejmuje się dopiero po rozstrzygnięciu przez Sejm zgodności aktu ustawodawczego z Konstytucją. Przepisy te dotyczą jedynie postępowania, w którym zwrócono się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym. Jednakże jest oczywiste, że ewentualne orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności ustawy z Konstytucją oddziałuje nie tylko w stosunku do postępowania, w którym skierowano pytanie prawne, ale ma o wiele szersze znaczenie. Wynika to już z art. 31 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, według którego postępowanie sądowe zakończone prawomocnym orzeczeniem, wydanym z zastosowaniem przepisu prawnego, który w wyniku orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, jako sprzeczny z Konstytucją został zmieniony bądź uchylony w części lub w całości, może być wznowione w trybie i na zasadach określonych w przepisach o postępowaniu sądowym, z tym że w odniesieniu do orzeczeń w sprawach cywilnych wznowienie postępowania może nastąpić nie później niż przed upływem pięciu lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia. Moc rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającego niezgodność ustawy z Konstytucją uległa dalszemu zwiększeniu w wyniku dokonania przez Trybunał Konstytucyjny powszechnej wykładni ustawy zawartej w uchwale z dnia 20 października 1993 r., sygn. akt W 6/93. W uchwale tej Trybunał Konstytucyjny stwierdził m.in., że jego orzeczenie o niezgodności ustawy z Konstytucją, które nie zostało rozpatrzone przez Sejm w terminie sześciu miesięcy, a także które zostało przez Sejm uznane, lecz bez dokonania uchylecia lub zmiany ustawy w odpowiednim zakresie, ma moc obowiązującą i powoduje uchylenie ustawy z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw obwieszczenia Prezesa Trybunału Konstytucyjnego o utracie mocy obowiązującej ustawy. W ostatnim czasie tego rodzaju sytuacja wystąpiła już wielokrotnie. W świetle tej powszechnie obowiązującej wykładni ustawy należy inaczej spojrzeć na przesłanki zawieszenia postępowania sądowego, w którym skład orzekający sądu rewizyjnego wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym. Postępowanie takie powinno być, w przypadku stwierdzenia niezgodności ustawy z Konstytucją, podjęte nie tyle po rozpoznaniu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego przez Sejm, co dopiero po zmianie lub uchyleniu przez Sejm zakwestionowanej ustawy, względnie po dokonaniu przez Prezesa Trybunału Konstytucyjnego obwieszczenia o utracie mocy ustawy. W świetle przedstawionej powszechnie obowiązującej wykładni ustawy, ciężar rozstrzygnięcia w przedmiocie obowiązującego stanu prawnego, w razie zakwestionowania konstytucyjności ustawy przez Trybunał Konstytucyjny, przesuwają się na upływ sześciomiesięcznego terminu przewidzianego do rozpoznania orzeczenia przez Sejm, a nawet na dokonanie obwieszczenia przez Prezesa Trybunału o utracie mocy ustawy. Prowadzi to do uznania bezpośrednio oddziaływania omawianego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sferę obowiązującego stanu prawnego.

Zgodnie z art. 177 § 1 pkt 1-4 k.p.c. sąd może zawiesić postępowanie z urzędu jeżeli: rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku innego toczącego się postępowania

cywilnego; osoba trzecia wystąpiła przeciwko obu stronom z interwencją główną; rozstrzygnięcie zależy od uprzedniej decyzji organu administracji państwowej lub ujawni się czyn, którego ustalenie w drodze karnej lub dyscyplinarnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej. Przepisy te przewidują możliwość zawieszenia postępowania cywilnego w przypadkach tzw. rozstrzygnięć prejudycjalnych. Przepisy nie wymieniają więc możliwości zawieszenia postępowania w przypadku toczącego się postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym z pytania prawnego dotyczącego zgodności ustawy z Konstytucją. Jest to o tyle oczywiste, że przy uchwaleniu kodeksu postępowania cywilnego w ogóle nie występowała w naszym systemie prawnym instytucja kontroli zgodności ustaw z Konstytucją przez Trybunał Konstytucyjny. Należy także uwzględnić, że ustawa o Trybunale Konstytucyjnym nie wprowadziła w tym zakresie zmian, gdyż zakładała ona decydujące znaczenie nie dla samego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego lecz dla jego rozpatrzenia przez Sejm. Według tej konstrukcji samo orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzające niezgodność ustawy z Konstytucją, nie oddziaływało na stan prawny. Sytuacja zmieniła się jednak po przyjęciu wyżej opisanej powszechnej wykładni ustawy, prowadzącej do bezpośredniego oddziaływania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego na obowiązujący stan prawny. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające niezgodność ustawy z Konstytucją może więc wpływać nie tylko na orzeczenie w sprawie, w której przedstawiono Trybunałowi pytanie prawne, ale także w każdej innej sprawie, w której należałoby zastosować zakwestionowaną ustawę. W tej sytuacji przepis art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. należy interpretować rozszerzająco i przyjmując, że sąd może z urzędu zawiesić postępowanie w sprawie cywilnej, także w przypadku przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu przez sąd cywilny w innej sprawie, pytania prawnego dotyczącego zgodności z Konstytucją ustawy, która ma być zastosowana. Jest kwestią oceny sądu rozpoznającego konkretną sprawę, czy zachodzi potrzeba zawieszenia postępowania. W tym zakresie należy m.in. rozważyć, czy przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego nie były już podobne sprawy.

Sądy obu instancji tego rodzaju rozważań nie przeprowadziły. W szczególności nie rozważyły, że Trybunał Konstytucyjny uznał już za niezgodny z Konstytucją art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o wynagrodzeniach w sferze budżetowej w 1991 r. (Dz. U. Nr 87, poz. 396) - orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 stycznia 1992 r., sygn. akt K 15/91 (Orzecznictwo TK 1992, PiP 1993 nr 2 str. 98 z gl. C. Jackowiaka) oraz art. 16 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. o zasadach gospodarki finansowej państwa w 1992 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 83 ze zm.) w zakresie odnoszącym się do czasu przed dniem ogłoszenia tego przepisu w Dzienniku Ustaw - orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 listopada 1993 r., sygn. akt K 18/92. Nadto ww. przepis art. 16 ustawy z dnia 25 stycznia 1992 r. w przedstawionym zakresie utracił moc obowiązującą zgodnie z obwieszczeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 czerwca 1994 r. (Dz. U. Nr 74, poz. 338).

Wobec powyższego Sąd Najwyższy uznał, że w rozpatrywanej sprawie w ten sposób doszło do rażącego naruszenia prawa, przez brak rozważenia przez Sądy obu instancji możliwości zawieszenia postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. Prowadzi to na podstawie art. 422 § 2 k.p.c. do uchylenia zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, niezależnie od zarzutów rewizji nadzwyczajnej, którymi Sąd Najwyższy nie

był związany (art. 477³ § 1 w zw. z art. 423 § 1 k.p.c.).

=====